

Position Paper: *Werking van de aardgasmarkt*

Contact: Peter Claes (Febeliec) - +32 496 59 36 20 - febeliec@febeliec.be

Datum: 22/09/2020

Beschrijving

De Europese gasmarkt werd geleidelijk aan opengesteld voor internationale competitie sinds halfweg de jaren '90. De eerste richtlijn in 1998 (ref. 98/30/EC) en de omzetting ervan in nationale wetgeving was het begin van de overgang (in de meeste lidstaten) van gereguleerde en monopolistische gasectoren naar een eengemaakte aardgasmarkt doorheen heel de Europese Unie. Later werd de Europese wetgeving verder verfijnd met nieuwe bijkomende richtlijnen en reguleringen. Vanaf 2006 werd daarbij de verdere liberalisering van de aardgasmarkt georganiseerd door gewestelijke initiatieven, voornamelijk om niet onnodig de ontwikkeling van de "snelste" gewesten te vertragen t.o.v. de tragere.

Na het 18de Madrid Forum in september 2010 gingen Europese regulatoren van start met een procedure om een *target model* in te voeren voor de Europese gasmarkt. Sindsdien werd een intensieve dialoog georganiseerd met alle *stakeholders* om te werken naar een interne gasmarkt. Voor meer informatie, zie <http://www.acer.europa.eu/Gas/Gas-Target-Model/Pages/Main.aspx>.

Al toont aardgas als *commodity* meer gelijkenissen met andere industriële basisproducten, en heeft het daarom niet dezelfde nadelen als elektriciteit met het oog op marktliberalisering, kunnen we vandaag toch nog niet spreken over een efficiënt werkende aardgasmarkt op Europees of zelfs regionaal niveau. Inderdaad, net als voor elektriciteit blijft de markt voornamelijk nationaal georganiseerd, met beperkte mogelijkheden voor competitie over de grenzen heen. De oorzaken zijn, ondanks substantiële verschillen tussen de twee *commodities*, vaak opmerkelijk gelijkaardig:

- *Upstream* is de aardgassector in de handen van een oligopolie (ook al is dat niet erg georganiseerd), waar de wereldwijde gasreserves geconcentreerd zijn rond enkele spelers (volgens het IEA, het International Energy Agency, bezitten Rusland, Iran en Qatar samen 54% van de wereldwijd bewezen conventionele reserves); de meest belangrijke gasproducenten blijven trouwens selectief wat betreft het aanvaarden van nieuwe klanten en mikken over het algemeen op gebetonneerde contracten zoals *take or pay*, waar ook betaald moet worden wanneer de contractvolumes niet (volledig) worden opgenomen. Gasprijzen waren traditioneel geïndexeerd op de oliepijzen, wat voor vele jaren een belemmering is geweest voor directe *gas-to-gas* competitie, maar deze link is geleidelijk aan afgezwakt in Europa de laatste jaren.
- De snelle ontwikkeling van schaliegas, voornamelijk in de Verenigde Staten, heeft gedurende de laatste jaren de globale gascontext fundamenteel gewijzigd: onconventionele gasreserves lijken niet alleen even belangrijk te zijn geworden als de conventionele; ze lijken bovendien beschikbaar te zijn in meerdere en verschillende landen dan conventionele reserves. Voor de V.S. heeft de snelle exploratie van onconventionele reserves geleid tot een significante prijsdaling van aardgas en tot een veel attractiever investeringsklimaat voor gasintensieve en dus energie-intensieve activiteiten.
- Al blijft de dominantie door historische spelers in sommige landen belangrijk, nieuwkomers vinden geleidelijk aan hun weg naar de markt. De voornaamste belemmeringen blijven een gebrek aan beschikbare transportcapaciteiten, restrictieve regels inzake *balancing* en *back-up* en portfolio effecten;
- De beperkte transportcapaciteit (zowel grensoverschrijdend als nationaal) wordt nog steeds niet voldoende toegekend met het oog op een betere marktwerking. In de meest EU lidstaten functioneert een secundaire markt voor transportcapaciteit nauwelijks of helemaal niet.
- De prijsbepaling op de groothandelsmarkten en detailmarkten is weinig transparant. Ook hier worden *take-or-pay* formules nog steeds opgedrongen, ook al worden alternatieve formules (bv. HUB-gebaseerde prijzen) geleidelijk aan steeds meer toegankelijk.
- De overheid aarzelt om de gasmarkt volledig vrij te maken en hoopt er een zekere controle over te houden. Op deze manier blijft de overheid van zeer nabij betrokken bij de ontwikkeling en het beheer van de infrastructuur (transport, distributie, LNG-*terminalling*, stockagefaciliteiten, ...), o.a. door licenties, financiering en management te verschaffen. In sommige landen blijft de overheid een belangrijke rol spelen in beslissingen betreffende de aankoop van aardgas, die vaak beschouwd wordt als strategisch belangrijk op politiek en economisch niveau.

Intussen heeft de Europese Commissie een grootschalige studie (Quo Vadis?) afgerond over de toekomst van de gasmarkt in Europa (zie <http://ec.europa.eu/energy/en/studies/study-quo-vadis-gas-market-regulatory-framework>). Voorstellen voor een herziening van de Gasrichtlijn werden door de Commissie op tafel gelegd (zie https://ec.europa.eu/info/news/commission-proposes-update-gas-directive-2017-nov-08_en). Op 12 februari 2019 werd een voorstel van de Commissie goedgekeurd om te verzekeren dat gasleidingen vanuit/naar niet-EU-lidstaten compatibel zijn met de regels van de interne gasmarkt (zie [http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1069_en.htm?utm_source=ENERGY+-+dpa+IEU+Monitoring&utm_campaign=5400c8c92c-ENERGY+IEU+Monitoring+COPY+01&utm_medium=email&utm_term=0_73300ffdc3-5400c8c92c-87388341&ct=t\(ENERGY+IEU+COPY+01\)&mc_cid=5400c8c92c&mc_eid=aa9501a2c3](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1069_en.htm?utm_source=ENERGY+-+dpa+IEU+Monitoring&utm_campaign=5400c8c92c-ENERGY+IEU+Monitoring+COPY+01&utm_medium=email&utm_term=0_73300ffdc3-5400c8c92c-87388341&ct=t(ENERGY+IEU+COPY+01)&mc_cid=5400c8c92c&mc_eid=aa9501a2c3)).

Voorstellen van Febeliec

Gasmarkt *upstream*

Op globaal niveau en dankzij de snelle ontdekkingen van bijkomende, voornamelijk onconventionele, gasbronnen, worden de globale gasreserves geschat op ongeveer 800 tcm¹, of ongeveer 230 jaar van het huidig jaarlijks productieniveau. Dit maakt de vraag/aanbodbalans fundamenteel verschillend van die voor olie, ook al blijken ook daar de onconventionele reserves veel groter te zijn dan enkele jaren geleden werd geschat.

Traditioneel werd aardgas beschouwd als een alternatief voor olie en olieproducten, en de prijs ervan was bijgevolg, in grote delen van de wereld, gelinkt aan de olieprijs. De laatste jaren, en afhankelijk van lokale ontwikkelingen (bv. exploitatie van schaliegas in de V.S.), divergeren aardgasprijzen steeds meer, ten opzichte van de olieprijs in bepaalde delen van de wereld.

Onderstaande grafiek geeft een duidelijk beeld van de evolutie van de gasprijzen in bepaalde delen van de Westerse wereld sinds 2008:

Source: Energy Cockpit

De grafiek toont duidelijk dat er nog steeds geen globale markt is voor aardgas (al heeft de coronacrisis wel tot een tijdelijke convergentie geleid), en prijzen significant kunnen verschillen tussen de globale prijszones. Dit is voornamelijk omdat transportkosten voor gas relatief hoog zijn, vooral voor lange transportafstanden over zee, wat

¹ 1 tcm = 1 trillion m³

meestal door LNG-carriers gebeurt. De kost van het vloeibaar maken en vervoeren van gas over zee wordt geschat op zo'n 10€/MWh².

1) Febeliec's aanbevelingen voor de verbetering van de marktwerking *upstream*:

- Europa zou zich ervan moeten verzekeren dat er genoeg importcapaciteit is (de totale importcapaciteit zou de huidige importniveaus moeten overschrijden). De extra kost voor de infrastructuur zou minstens gecompenseerd moeten worden door de lagere *commodity* prijs.
- Febeliec stelt voor om alle reservatiesystemen voor transportcapaciteit af te schaffen. In gereguleerde systemen werden reservaties ingevoerd om er zeker van te zijn dat bijkomende gasleidingen voldoende gebruikt zouden worden om rendabel te zijn. In een vrijgemaakte markt met een regulering van de infrastructuur, zouden en zullen transmissietarieven voldoende hoog moeten zijn om een correcte return te garanderen aan de TNBs (transmissienetbeheerders).
- Schaliegas heeft de Verenigde Staten een enorm competitief voordeel gegeven vergeleken met de rest van de wereld (Amerikaanse prijzen vertegenwoordigen ongeveer een derde van Europese prijzen en minder dan een vierde van de Japanse). Europa zou open moeten staan voor schaliegasontwikkelingen op haar eigen grondgebied, door aandacht te besteden aan haar eigen economisch potentieel met respect voor correcte normen voor milieu en gezondheidsbescherming.
- Europe zou haar bevoorradingsroutes zo veel mogelijk moeten diversifiëren. Bijkomende pijpleidingen en LNG-infrastructuur zijn zeer duur, maar laten de EU toe om potentiële leveranciers competitiever te maken en zo de beste prijs te verkrijgen. Daarenboven is een dergelijke diversificatie beter voor de bevoorradingszekerheid.
- Op globaal vlak zou *gas-to-gas* competitie zo snel mogelijk de nog steeds dominante olie-indexering moeten vervangen. In een competitieve omgeving zou de markt voldoende impetuoos moeten geven in die richting, maar indien nodig zouden Europese overheden dit moeten aanwakkeren.
- Gasexporterende landen moeten de WHO-regels (Wereldhandelsorganisatie) respecteren, bv. wat betreft *destination clauses* en *double pricing*.

2) Febeliec's aanbevelingen voor de verbetering van de EU gasmarkt:

Samen met IFIEC Europe steunt Febeliec de implementering van het EU gas target model, vooral wat betreft volgende punten:

- ✓ De werking van de groothandelsmarkt in de EU moet verbeterd worden, o.a. door:
 - de implementering van *entry/exit*-modellen, met afzonderlijke nominatie voor *entry* in en *exit* uit het gassysteem doorheen de EU (dit creëert een virtueel gasmeer);
 - de liquiditeit te verhogen in de markt (voldoende aantal spelers, beperkte concentratieniveaus);
 - de bronnen van gasbevoorrading te diversifiëren;
 - de *churn ratios* van de gas hubs te doen toenemen;
 - de markttransparantie te verbeteren, o.a. door REMIT en de Verordening "Data Exchanges and Interoperability" in te voeren.
- ✓ Bestaande regionale groothandelsmarkten moeten zo spoedig en zo efficiënt mogelijk met mekaar geconnecteerd worden, o. a. door:
 - marktintegratie te stimuleren;
 - effectieve en efficiënte netwerkcodes te implementeren, o.a. voor capaciteitsallocatie (CAM), congestiebeheer (CMP) en *balancing*;
- ✓ Netwerkontwikkeling en andere infrastructuur zouden verbeterd moeten worden om marktwerking te stimuleren en om bevoorradingszekerheid te verbeteren. Nieuwe capaciteit zou moeten worden ingevoerd op basis van principes gebaseerd op de markt.

Door de hoge spanningen tussen Oekraïne en Rusland en de mogelijke impact hiervan op de bevoorradingszekerheid van de EU, werden de laatste maanden een aantal bijkomende maatregelen voorgesteld om het *gas target model* versneld te realiseren en de energie-onafhankelijkheid van de EU te vergroten.

² In Europa worden de gasprijzen meestal uitgedrukt in €/MWh, in de V.S. in USD/MMBtu. 1MWh = +/- 3,41MMBtu.

3) Febeliec's aanbevelingen voor de verbetering van de Belgische gasmarkt:

Vanaf 1/10/2012 heeft Fluxys een nieuw *entry/exit*-model ingevoerd voor de Belgische gasmarkt, dat niet alleen meer dan voldoet aan de Europese vereisten, maar dat ook in grote mate aan de vroegere aanbevelingen van Febeliec en andere marktpartijen tegemoetkomt. Febeliec verwelkomt daarom de invoering van dit model als een significante stap voorwaarts naar een competitieve en efficiënte aardgasmarkt in België. Om te markt verder te verbeteren, zou Febeliec volgende maatregelen willen voorstellen:

- ✓ Net zoals voor globale en Europese gasmarkten zou het systeem van capaciteitsreserves uitgefaseerd moeten worden. Efficiënte primaire en secundaire markten voor capaciteitsallocatie zouden hun plaats moeten innemen;
- ✓ Liquiditeit van de hub van Zeebrugge (ZTP or Zeebrugge Trading Point) moet verder gestimuleerd worden. Een meer intensieve interactie met Zeebrugge Beach zou aangespoord moeten worden. Zo lang de liquiditeit op de hub onvoldoende is, zou de hubactiviteit gestimuleerd kunnen worden door een evenwichtig *pricing panel* in het leven te roepen om dagelijkse referentieprijsen voor de Belgische markt te publiceren;
- ✓ Het *balancing* regime van het huidig E/E-systeem is zeer doeltreffend, maar transparantie over de marktposities en de *balancing* kosten moet nog verder verbeterd worden; Febeliec dringt er bijvoorbeeld op aan dat Fluxys (ex post) het totaal aan positieve en het totaal aan negatieve onevenwichten publiceert op uurbasis (bovenop the cumulatieve som van beide zoals die vandaag wordt gepubliceerd); dit zou eindverbruikers toelaten om de specifieke kost van elk onevenwicht dat hij/zij "veroorzaakt", te evalueren;
- ✓ Markttransparantie zou verbeterd moeten worden door zo spoedig mogelijk transparantieregulering (REMIT, ...) te implementeren;
- ✓ Voor stockage erkent Febeliec de inspanningen van Fluxys om nieuwe producten te ontwikkelen die geschikter zijn voor eindgebruikers; Febeliec nodigt Fluxys uit om deze inspanningen verder te zetten (kortetermijnproducten, faciliteiten voor stockage van L-gas, ...);
- ✓ Laagcalorisch gas blijft een aandachtspunt voor verbruikers die zich in de L-zone bevinden in België. Met de aankondiging door de Nederlandse monopolistische producent van L-gas over een versnelde uitfasering van L-gasproductie in Groningen, zou de Belgische overheid een versnelde, kosteneffectieve conversie van de L-gaszone naar H-gas moeten overwegen.